

УДК 719

Шевцова Г.В.,

*доктор архітектури, професор
Київський національний університет
будівництва і архітектури*

ТВОРЧІ СТРАТЕГІЇ РЕВІТАЛІЗАЦІЇ ІСТОРИЧНОГО МІСТА КАНАДЗАВА, ЯПОНІЯ

Стаття присвячена оригінальним стратегіям ревіталізації історичного міста Канадзава. Автор особисто працював на реставраціях міста і мав можливість наочно ознайомитися з цим питанням. Старовинна архітектура Канадзави збереглася добре, проте після Другої світової війни зазнала значних спотворень. Завдяки успішній стратегії ревіталізації, що провадилася з 1990 рр. за ініціативи місцевої мерії, Канадзава посіла в Японії третє місце за туристичною популярністю. Аби досягти цього, муніципалітет застосував комплексну стратегію архітектурної реставрації, містобудівної та сучасно-культурної ревіталізації. Більшість з методів, як, наприклад, заснування місцевої школи реставраторів, Мистецького селища містян та школи традиційних мистецтв Утацуяма є абсолютно унікальними.

Ключові слова: Канадзава, історичне місто, стратегія ревіталізації.

Місто Канадзава сьогодні стало для всієї Японії прикладом успішного втілення в життя творчої стратегії комплексної ревіталізації. Це невелике середньовічне замкове місто з двома річками та цікавим м'яко-підвищеним рельєфом, належало колись феодалам родини Маеда. Середмістя Канадзави збереглося практично неушкодженим у містобудівному плані, в прекрасному стані дійшли до наших часів також розташовані в центрі міста знамениті вілла роду Маеда та ландшафтний парк Кенрокуен. В гіршому стані перебували пожвавлені мережею каналів квартали самурайської забудови (у ХХ ст. канали були переведені в підземні труби, але на початку ХХІ ст. знов виведені на поверхню), буддійські храми і святилища синто, а також квартали захисної підзамкової, так званої «храмової», забудови Канадзава, тобто вулички, де замість звичайних будинків, по всьому фронту розташовані самі садиби храмів. В середньовічні часи безперервних феодалських сутичок в таких храмових кварталах жили бойові ченці – захисники замку. Більш-менш збереглося також і два так звані чайні квартали – осередки міських розваг та відпочинку, характерні для Японії епохи Едо (XVII-XIX ст.). Більша частина рядової вуличної забудови середмістя Канадзава (одно-двоповерхові, часто поєднані з крамницями, житла містян) також була збережена, проте перебувала в жахливо скаліченому і

захарашеному стані, зокрема – багато старовинних житлових будинків міста в середині ХХ сторіччя було неякісно перебудовано або модернізовано (як то, наприклад, обличковано вагонкою), тощо. Слід зауважити, що замкових містечок, навіть і з добре збереженою старовинною забудовою, в Японії досить багато, тож в середині ХХ сторіччя Канадзава нічим особливо серед них не виділялася, навіть знаходилася в менш вигідному становищі, адже з автентичного комплексу феодального замку в Канадзаві збереглася лише в'їзна брама (рис 1).

Рис. 1. Давня архітектура Канадзава: сад Кенрокуен, чайні та самурайські квартали

Близько 25 років тому в місті Канадзаві з'явився новий мер, пан Ямаде Тамоцу, який почав впроваджувати активну реставраційну та туристично-рекламну політику розвитку міста. Він запрошував до реставраційних та відновлювальних робіт найкращих фахівців-реставраторів Японії, які буквально по шматочках витягували з небуття вуличку за вуличкою, храм за храмом. Звісно, реставраційні роботи такого масштабу не можливо було б провадити, аби місто Канадзава не мало в наявності відповідної кількості місцевих фахівців-реставраторів та матеріальної бази. Тому мерія Канадзави заснувала у 1997 році в місті спеціальну школу реставраторів, де готують фахівців всіх суміжних з реставрацією професій, таких наприклад, як майстри-черепичники, ковалі, теслярі, садівники. Одночасно з цим, були застосовані ще більш оригінальні методи прискореної підготовки кадрів, які базуються на старовинних традиціях прямої передачі знань та навичок від майстра до учня, а саме: запроваджена політика відряджень молодих працівників мерії на навчання до визначних архітекторів-реставраторів Японії, аби вони на практиці, так само, як «учні-підмайстри» в давнину, переймали у світил реставрації їх практичний досвід. Зазвичай, таке «відрядження» було розраховане на два-три роки. Як це не дивно (мені на власні очі довелося бачити такі приклади), неосвічені канадзавські «підмайстри» невдовзі ставали фахівцями-реставраторами вправнішими і досвідченішими, ніж дипломовані випускники архітектурних ВУЗів. По закінченні навчання вони поверталися до рідного міста і починали працювати самостійно на об'єктах місцевої спадщини. В результаті, до початку ХХІ сторіччя сумісними зусиллями запрошених фахівців там місцевих кадрів було

реставровано чайні і самурайські квартали, храми й святилища, звільнено від пізніх нашарувань значну кількість давніх житлових будинків, а на західних пагорбах Канадзави створено так звану «Дорогу-серця» - туристичний маршрут по розташованих у цій частині міста багаточисленних дрібних святинях, тощо.

Слід також зазначити, що місцеві засоби ревіталізації не обмежилися лише сферою реставрації старої забудови. Проблеми вирішувалися комплексно, в тому числі і з точки зору створення можливостей туристичного та соціально-економічного розвитку міста. Зокрема, в Канадзаві за проектами запрошених архітекторів було збудовано декілька екстра-талановитих суперсучасних будівель, основними з яких слід визнати такі перлини, як нова вхідна група вокзалу Канадзава (2005 р., визнано одним з найкрасивіших вокзалів світу). В її оформленні були використані творчо перероблені асоціації з дерев'яними барабанами театру Но – одного з знакових традиційних мистецтв міста. Варті уваги також розташована в центральній парковій зоні будівля «Музею сучасного мистецтва XXI сторіччя» (2004 р., архітектори Кадзуо Седжіма та Рю Нішідзава), що є одноповерховою, круглою в плані й органічно поєднаною з навколишнім середовищем архітектурною родзинкою міста, а також розташована на околиці, пронизана світлом бібліотека Канадзава (2011 р., архітектори Кадзумі Кудо і Хіроші Хоріба, рис 2).

Рис 2. Сучасна забудова Канадзава: залізнична станція, музей сучасного мистецтва XXI сторіччя, бібліотека

В місті також є виключно цікавий приклад архітектурної реконструкції старого цегляного заводу у мистецько-культурний центр, під час якої старі заводські цехи були пристосовані під комплекс великих і малих приміщень для перемінної культурної функції, зокрема, під театральний, виставковий, концертний та інші зали (1996 рік). Особливо вражає оригінальністю спосіб менеджменту цього комплексу, що отримав назву Мистецьке селище містян (Kanazawa Citizens Art Village). Річ у тім, що найняти будь-яке з цих приміщень на недовгий строк (декілька днів, а то й годин), може будь-хто за надзвичайно низьку ціну. Наприклад, експлуатація виставкового або ж театрального залу обійдеться близько 30 доларів на день. Звісно, що комерційно такий проект є збитковим – комплекс знаходиться на балансі міста, і як розповіли мені службовці канадзавської мерії, зиску від його оренди не вистачає навіть на

оплату електрики. Проте, цей проект все ж таки має величезний зиск для міста, тому що завдяки йому в Канадзаву було перетягнуто надзвичайну кількість невеликих світових мистецько-культурних проектів, як то, наприклад, джазових та інших музичних і театральних фестивалів, тощо. Разом з кожною такою подією в місто напливають хвилі туристів, що призводить до процвітання всіх обслуговуючих цю сферу інфраструктур. Не дивно, що за такої ціни на оренду черга на винайм приміщень Мистецького селища розписана на декілька років уперед (рис 3).

Рис. 3. Канадзавське мистецьке селище містян (реконструкція старого заводу)

Ще один цікавий проект Канадзави пов'язаний із відродженням старовинних художніх ремесел міста. В рамках його розвитку у 1989-90-х роках було створено школу майстрів Утацуяма (Utatsuyama Craft School) – учбовий центр, де будь-який (місцевий, або ні) гончар, майстер лакового розпису, малюнку по тканині, складув або ж металіст, тобто представник ремесел, що є традиційними для Канадзави, може отримати трирічну стипендію для підвищення кваліфікації. Після закінчення навчання майстер може відкрити в Канадзава власний бізнес, винаймаючи на льотних умовах приміщення в одній з крамничок середмістя, або ж повернутися до рідних пенатів. Умови школи Утацуяма вимагають від випускників надалі лише поширювати інформацію та пропагандувати канадзавські ремесла там, де це можливо. Канадзава також стала членом пов'язаної з традиційними ремеслами міжнародної мережі Творчих міст світу ЮНЕСКО (UNESCO World Creative Cities), що допомагає розвивати міжнародні зв'язки, тому й не дивно, що зараз у школі майстрів Утацуяма можна побачити і стажерів-іноземців.

В результаті втілення в життя означеної стратегії ревіталізації, сьогодні місто Канадзава стало третім по кількості відвідувачів туристичним центром Японії: в рейтингу популярності воно займає місце одразу за Токіо та Кіото, випереджаючи, незважаючи навіть на набагато нижчу цінність архітектурного надбання і відсутність пам'яток ЮНЕСКО, такі знамениті архітектурними перлинами міста, як давня столиця Японії Нара, вік якої нараховує вже майже півтори тисячі років, або Хімеджі, де зберігся найкращий в Японії автентичний замок Білої Чаплі. Навесні 2015 року в Канадзаву було проведено швидкісний

потяг шінкансен, що однозначно свідчить про надвисоку туристичну привабливість та новітнє стратегічне значення міста [1].

Джерела:

1. Відомості взяті автором з власного досвіду реставраційних робіт у місті Канадзава (під егідою професора Тошіо Сакураї). В статті використано також відомості з внутрішніх звітів мерії Канадзава за 2010-2015 рр., та результати опитувань реставраторів, архітекторів, працівників мерії і туристичної сфери, майстрів народних ремесел та мешканців міста Канадзава. Робота виконана у співавторстві з Анною Шевцовою, Університет Войомінгу, США (Shevtsova Anna, The Creative City Kanazawa: Creative Strategies for Cultural Preservation and Urban Development, Master of Arts, Global and Area Studies, May 2014).

Creative strategies of historical Japanese city Kanazawa urban revitalization.

The article is devoted to an original revitalization strategy of Kanazawa medieval town (Japan). The author worked at Kanazawa restoration and had the possibility to share this unique experience directly. Beside of the most 12-16 cc. wooden buildings' preserving, Kanazawa faced after the Second World War to the problems of awful historical environment condition caused by the multiplied self-renovations and destructions of urban structure. But due to the urban revitalization strategy accomplished by the Municipality from the 1990th years, Kanazawa became the third-significant tourist attraction of Japan. The Municipality of Kanazawa successfully used there the complex of architectural restoration, urban revitalization and modern culture attracting methods. A lot of them, such as creating of the Restorer's school, Kanazawa Citizen Art Mura and Utatsuyama Craft School projects are absolutely unique.

Key words: Kanazawa, historical city, strategy of revitalization.

Стаття посвящена унікальним стратегіям ревіталізації Канадзава – середньовекового замкового міста з прекрасно збереженою, але спотвореною в середині ХХ в. градостроительной і об'ємно-планувальною структурою. Найбільш оригінальними способами ревіталізації Канадзава можна вважати організацію місцевої школи реставраторів, Арт-деревни горожан і школи ремесленників Утацуюма.

Ключевые слова: Канадзава, исторический город, стратегии ревитализации.